

протиставляючи їй власну – українську у своєму гранд-нарративі «Історія України-Русі», Грушевський ототожнював поняття Русь та Україна, історик досить обережно визначив місце Данила Романовича. Для вченого ключовою постаттю періоду Русі був Володимир Святославович. Із його культурною та політичною величчю, на думку історика, не міг конкурувати жоден князь. Проте, у XIII ст. з'явився інший будівничий української держави – Данило Романович. Постать короля Русі в «Історії» М. Грушевського виступала радше романтичним героєм, аніж позитивістськи сконструйований Володимир Святий.

Данило Романович наділений значною політичною енергією і з багатьох позицій історика був чи не ідеальним державцем, а враховуючи часткове збереження народницьких переконань – користувався широкою популярністю в народі: «Була в нім рицарськість – відвага, певне поняття чести, відраза до нечесного підступу». Володар здобув значну підтримку населення у боротьбі проти боярської еліти.

Однак у написанні нарративу про Данила, М. Грушевський проявив неабияку фахову компетентність та зміг вибрати з-поміж ряду контрастних історіографічних образів володаря сконструйованих у кабінетах істориків той, який найбільше відповідав історичній реальності.

Микола Глібіщук (Чернівці)

ПЕРСПЕКТИВИ ВИВЧЕННЯ МІСЬКОЇ ІСТОРІЇ ДЛЯ УКРАЇНСЬКИХ ДОСЛІДНИКІВ ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

Не зважаючи на те, що від початку Першої світової війни, минуло вже більше 100 років, ця тема й досі викликає чималий інтерес в академічній спільноті істориків. Тим паче, що для таких держав Заходу, як Великобританія, Франція, Німеччина, Сполучені Штати Америки і Канада, ця тематика вельми помітна й у публічному просторі. Звісно, що за такий тривалий час, різноманітні аспекти цього світового протистояння отримали належне висвітлення у західній історичній науці (дипломатична боротьба впродовж 1914-1918 рр., військові баталії на Західному фронті, економічна політика урядів у роки війни тощо). Проте для

історіографії країн пострадянського простору проблематика Великої війни 1914-1918 рр. все ще потребує нових наукових напрацювань.

Однією з найбільш перспективних тем дослідження для українських істориків, яка на протигагу західній історіографії не отримала ґрунтового висвітлення, є повсякденне життя мешканців міст у роки Великої війни. Зазначимо, що вивчення Великої війни зарубіжними науковцями в рамках історичної урбаністики (*urban history*) має важливі, насамперед, методологічні напрацювання. Цікаво, що за редакцією знаних західних дослідників Джея Вінтера та Жан-Луї Робера у 1999 р. опубліковано перший том студій «*Capital cities at war: Paris, London, Berlin, 1914-1919*», в якому зібрано статті, написані з позицій соціальної історії, а в 2007 р. другий том – з позицій культурної історії. Метою двотомника було дати відповідь на питання, що сталося з населенням метрополій в період між початком війни та демобілізацією. Відзначалося, що досі дослідники війни були заручниками національного підходу, в рамках якого намагалася поєднати непоєднувані досвіди та показники. Внаслідок цього недосліджуваним лишалося життя містян, міської громади, у воєнний час в межах «домашнього фронту».

Запозичивши такі методологічні напрацювання західних науковців, перед вітчизняними істориками відкриваються нові наукові горизонти у дослідженні українських міст у роки Великої війни. Якщо йдеться про вивчення міського життя у роки світового протистояння 1914-1918 рр. крізь призму соціальної історії, то умовно їх можна визначити так: 1) «людський вимір» – мобілізація, її принципи, хвилі та особливості; втрати у війні і відтак демографічні зміни в місті; поява нових категорій містян – поранених і хворих солдат, біженців – і опіка над ними; налагодження комунікації між фронтовиками і цивільним населенням у місті; становлення нового соціального порядку в місті; 2) «економічний вимір» – перехід від миру до війни і навпаки; ринок праці і нові соціальні ролі містян; мобілізація індустрії і переорієнтування промислового комплексу міста на потреби воєнного часу; демобілізація та безробіття; 3) «соціальний вимір» – вплив війни на добробут мешканців; поява нових

категорій малозабезпечених містян і заходи з їхньої підтримки на рівні міста; визначення нової шкали соціальних привілеїв та прав;

4) «логістичний вимір» – забезпечення міста товарами першої необхідності, продуктами харчування, паливом; дисциплінарна споживацька політика та запобігання соціальним бунтам; умови та стандарти проживання і вирішення квартирної проблеми; зміни в інфраструктурі та підтримування порядку в місті;

5) «демографічний вимір» – система охорони здоров'я в місті і виклики воєнного часу; хвороби та епідемії; смертність і демографічна ситуація в містах. В рамках культурної історії натомість виокремлюються такі теми, як: 1) «міський простір» – нові практики використання публічного простору; вокзали як ворота міста і транзитні станції; мілітаризація і фемінізація вулиць; ностальгія за мирним життям і тягар тотальної війни; публічний простір і культура дозвілля; приватне і публічне в межах містах; 2) «міська культура» – поява нової політичної культури у місті; пропагування знання про війну через нові практики і новий просторовий досвід; виставки і пропаганда; формування нової «учасницької» культури у школах; студентська культура часів війни; політизація публічного простору; 3) «місця спілкування» – родина, концепція домівки та стосунки між членами родини; шпиталь як місце між фронтом і домівкою та простір, де воєнне переплітається з мирним життям; церква і релігійні практики часів війни; жертвовність і духовне життя міста; міські цвинтарі та формування нової культури пам'яті.

Варто зауважити, що сучасна українська історіографія Першої світової має певні здобутки у цьому напрямі. На нашу думку, найбільш вдалою працею на цю тему стала книга українського історика Тимофія Герасимова про міста Правобережної України у період 1914-1918 рр. У даному дослідженні йдеться про повсякденне життя міського населення цього українського регіону під час війни. Тим паче, що автор використав значний масив різних джерел (архівні матеріали, періодичні видання, спогади тощо), який допоміг розкрити тему і підсилити наукову складову цієї праці. На прикладі міст цих українських земель, які у той час належали до складу Російської імперії, Т. Герасимов демонструє як воєнна доба впливала на суспільну свідомість містян, рівень їх

достатку, становище житлово-комунальних комунікацій, культурне життя містян тощо.

Таким чином, вивчення урбаністики у роки Першої світової війни демонструє нам нові наукові перспективи, у тому числі, й для українських істориків. Дослідницький фокус на функціонуванні міст у період Великої війни 1914-1918 рр. руйнує усталені погляди національних історіографів щодо світового конфлікту початку ХХ ст. та дозволяє переосмислити цю війну з позицій транснаціональної історії.

Микола Кушнір (Чернівці)

СТАТУТИ ЄВРЕЙСЬКИХ ТОВАРИСТВ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ ст. ЯК ІСТОРИЧНЕ ДЖЕРЕЛО

У другій пол. ХІХ – на поч. ХХ ст. буковинське єврейство брало активну участь у процесах формування громадянського суспільства в краї, широко використовуючи нову форму соціальної взаємодії – товариства. І хоча заснування об'єднань на засадах добровільної участі індивідів у цей час не було абсолютно новим явищем ані для держави Габсбургів загалом, ані для Буковини зокрема, єврейські товариства цього періоду мали ряд важливих характеристик, дослідження яких може становити значний науковий інтерес.

У процесі визначення ролі та значення товариств в єврейському націогенезі на Буковині незамінним джерелом інформації є їхні статuti. Сучасна юридична наука вважає статут основним нормативно-правовим (установчим) документом, який поруч із законом/законами регулює правовідносини за участю об'єднань фізичних осіб.

Таке розуміння правової природи статуту сформувалося не одразу. Однак, якщо говорити про правову систему Дунайської монархії, то саме в розглядуваний період у цьому відношенні було зроблено важливий крок вперед. Вперше поняття статуту або «плану організації» як однієї із обов'язкових передумов отримання концесії (дозволу) держави на створення товариств було закріплено у австрійському законодавстві цісарським Патентом від 26 листопада 1852 р. Прийняття цього закону стало важливим